

УДК 347.6:336.22

DOI 10.33244/2617-4154.1(10).2023.118-123

О. О. Сластьоненко,*канд. юрид. наук, доцент, с.н.с.**e-mail: k_o_s2006@ukr.net***ORCID ID 0000-0002-7582-574X;****Н. С. Степушенко,***здобувач II (магістерського)**рівня вищої освіти,**Державний податковий університет**e-mail: nataliastepushenko@gmail.com***ORCID ID 0000-0002-6972-3659**

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Статтю присвячено переосмисленню ролі держави у відносинах між владою та громадянами. При цьому зазначено, що для проведення ефективної податкової політики в Україні необхідно мати систему податкового адміністрування, механізм якого надійно забезпечував би стабільні податкові надходження до бюджетів усіх рівнів. Натомість у період інтеграції України в міжнародний простір, укладення міжнародних договорів і угод виникла необхідність радикальної перебудови податкових відносин шляхом проведення податкової реформи, яка спрямована на створення ефективного інституційного механізму забезпечення сфери оподаткування в Україні. Це пов'язано з тим, що податкова система відіграє важливу роль у формуванні бюджету нашої держави. Тому вдосконалення податкової системи України безпосередньо впливає на наповнення бюджету держави, а це, відповідно, забезпечить фінансову безпеку держави.

Ключові слова: *загальнодержавний рівень інституційного забезпечення, податки, інституційний механізм, податкова система, податкові правовідносини, сфера оподаткування.*

Метою статті є необхідність на основі комплексного аналізу чинного законодавства та поглядів учених визначити напрями вдосконалення розвитку податкової системи України.

Постановка проблеми. Розвиток української нації має бути пріоритетним для будь-якого управлінського апарату. При цьому вивчення напрацювань наукового та емпіричного спрямування дозволяє констатувати, що на сучасному етапі розвитку української державності та трансформації соціально-економічних відносин держава повинна виконувати функції управління у прогресивних формах та методах. Беззаперечно, сьогодні владно-примусовий характер державного управління якісно

змінюється. І хоча здійснення загальних функцій не виключає потребу застосовувати владні та примусові заходи державного управління, однак основними повинні стати заходи заохочення, стимулювання, переконання, формування почуття свідомості та відповідальності, створення сприятливих умов для розвитку бізнесу, водночас як владні та примусові заходи державного управління мають позиціонуватися як допоміжні. Досягнути вказаного можна за рахунок використання сучасних напрацювань науковців. Враховуючи напрям демократизації суспільства, можемо констатувати, що дослідження у сфері оподаткування проводяться вже багато років, але, як і раніше, набувають особливої актуальності. Особливо гостро постає проблема, що виникає у зв'язку з частими змінами у податковому законодавстві. Це пов'язано з тим, що податкова система відіграє вагомий роль у формуванні бюджету нашої держави. Тому вдосконалення податкової системи України безпосередньо впливає на фінансову безпеку держави.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Зазначимо, що проблемам реформування податкової системи, формування ефективної податкової політики присвячено роботи як економістів, так і юристів: В. Т. Білоуса, В. П. Вишневського, В. М. Геєця, Ю. В. Іванова, О. С. Іванішиної, Л. М. Касьяненко, В. І. Коротун, І. О. Луніної, Л. Л. Тарангул, Л. В. Трофімової Л. М. Шаблистої, А. В. Цимбалюк та інших.

Виклад основного матеріалу. Трансформація економічних процесів, використання нових підходів в оподаткуванні, стрімкий розвиток новітніх технологій та комунікацій вимагає відповідного відображення їх у процедурах податкового адміністрування. Крім того, без удосконалення адміністрування податків не можна повною мірою реалізувати запропоновані податкові новації [1, с. 167; 2, с. 47].

Сьогодні податки виступають важливим фактором формування фінансової безпеки. Вони сприяють такому стану фінансової системи, за якої створюються умови для соціально-економічної стабільності суспільства, держави, регіонів, підприємств та громадян. Тому можна стверджувати, що податкова система зі свого боку виступає: ресурсом у руках державної влади; інструментом впливу на соціально-економічні процеси; фактором зворотного зв'язку та відповідно залежності держави від платників податків [3].

Неабиякий вклад у дослідження питання вдосконалення технологій адміністрування податків в Україні зробив В. І. Коротун. Модернізацію податкової системи автор вбачає через реалізацію таких напрямів:

- 1) покращення умов ведення підприємницької діяльності в Україні, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки;
- 2) скорочення рівня адміністративного навантаження на платників податків завдяки подальшому впровадженню та удосконаленню податкових технологій та процедур;
- 3) підвищення рівня інформаційного забезпечення технологій податкового адміністрування при одночасному посиленні застосовуваних заходів захисту податкової інформації;

4) забезпечення функціонування єдиної інформаційної системи, що акумулюватиме всю інформацію, пов'язану з адмініструванням податків;

5) зростання ролі моніторингу податкової звітності внаслідок порівняння даних такої звітності з даними, які отримані із зовнішніх джерел у порядку, передбаченому законодавством;

б) підвищення рівня взаємодії органів державної податкової та митної служб з відповідними закордонними фіскальними органами щодо отримання інформації для виокремлення загальних схем і конкретних фактів ухилення від сплати податків [4, с. 189].

На думку І. В. Яська, серед основних проблем податкового адміністрування в Україні необхідно виділити:

1) недосконалість податкового законодавства при здійсненні основних форм податкового контролю;

2) дисбаланс інтересів податкових органів і платників податків.

При цьому автор вказує, що податкова культура в Україні завжди була і залишається на низькому рівні, вона складається з поєднання таких чинників, як: менталітет платників податків; економічна неграмотність платників податків; слабка готовність платників податків до взаємодії з податковими органами, недовіра платників податків до податкових органів [5, с. 158–159].

Дехто з авторів зазначають, що межі системи адміністрування податків мають бути розширеними із суто фіскальної і контролюючої діяльності до конструктивно-діалогової [6, с. 219]. Для цього пропонується застосовувати такі заходи: спрямування системи адміністрування на відкритість та прозорість, розробка механізмів і методик боротьби зі зловживаннями і суб'єктивізмом з боку службових осіб, автоматизація процесів адміністрування податків; управління персоналом, підвищення його кваліфікаційного рівня; матеріально-технічне та фінансове забезпечення; зовнішня консультативна діяльність тощо [7].

Зробивши акцент на запобіганні конфліктів, О. Гречишкіна наводить такі шляхи запобігання податкового конфлікту і спору: вдосконалення податкового законодавства; введення етичних кодексів, що містять певні моральні норми і правила до службовців, створення умов для контролю діяльності з боку суспільства; податкові консультації, які відіграють вагомий роль у запобіганні податкового конфлікту і спору [8, с. 77].

Проведений системний аналіз інституційного механізму забезпечення сфери оподаткування в Україні дозволяє глибше проникнути в сутність численних зв'язків і по вертикалі, і по горизонталі, а також відкриває значні можливості для подальшого вдосконалення його системи і структури на основі сучасних наукових досягнень. Важливого значення в цьому процесі набуває можливість використання напрацьованих зарубіжних і вітчизняних науковців. Разом з тим подальше удосконалення системи і структури інституційного механізму забезпечення сфери оподаткування в Україні повинно відбуватися із урахуванням факторів зовнішнього оточення, ефективної реакції та пристосування до них, а також адекватним реагуванням на трансформацію соціально-економічних відносин. Визначено, що основними принципами подальшої

трансформації інституційного механізму забезпечення сфери оподаткування в Україні мають бути: мінімізація втручання держави в життєдіяльність суспільства; суспільний контроль прийняття управлінських рішень; підзвітність суб'єктів публічної адміністрації, які є змістовними елементами інституційного механізму забезпечення сфери оподаткування, громадянському суспільству, що зі свого боку посилить прозорість функціонування інституційного механізму забезпечення сфери оподаткування в Україні; повна прозорість основних заходів проведення реформи та громадська поінформованість. Однак, спираючись на проведені дослідження та виділені передумови, варто наголосити, що модернізація окремих складових інституційного механізму забезпечення сфери оподаткування в Україні без належної трансформації податкової системи та системи оподаткування не вирішить усіх нагальних проблем. Тому тільки за рахунок реформування інституційного механізму забезпечення сфери оподаткування в Україні в цілому можна не тільки реалізувати задекларовані в Податковому кодексі України принципи простоти, системності та прозорості, а й закласти продуктивні основи модернізації сфери оподаткування [9, с. 223].

Висновки і пропозиції. У результаті проведеного дослідження можемо зробити висновок, що реформування податкової системи повинно сприяти стабілізації виробництва, підвищенню його ефективності. Аналіз досліджень показав, що на сучасному етапі відбувається переосмислення ролі держави у відносинах між владою та громадянами. При цьому вважаємо, що для проведення ефективної податкової політики в Україні необхідно мати систему податкового адміністрування, механізм якого надійно забезпечував би стабільні податкові надходження до бюджетів усіх рівнів. У період інтеграції України в міжнародний простір, укладення міжнародних договорів і угод з'явилася потреба у радикальній перебудові податкових відносин шляхом проведення такої податкової реформи, яка спрямована на створення ефективного інституційного механізму забезпечення сфери оподаткування в Україні. Діючий інституційний механізм забезпечення податкової системи має низку недоліків, які породжують проблеми у сфері оподаткування. Вважаємо, що в Україні необхідно створити такий інституційний механізм забезпечення податкової системи, який сприятиме забезпеченню фінансової стабільності держави. Переконані, що робота законодавця в окреслених напрямках дозволить якісно покращити та модернізувати інституційний механізм забезпечення податкової системи в Україні, а також наблизити сферу оподаткування до сучасних вимог і стандартів, які висувають до української держави європейською та світовою спільнотою. Вважаємо, що законодавче вирішення вказаних проблем сприятиме легалізації доходів і відповідно забезпечить наповнення бюджету держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Поколюдний В. В., Поколюдна О. В., Камаєва Я. В. Податкові новації 2015 року. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2015. № 50. С. 165–168.
2. Попов С. А. Інноваційний розвиток системи органів публічної влади: стратегічний підхід: монографія. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2017. 367 с.

3. Іванишина О. С., Прокопенко І. А., Панура Ю. В. Удосконалення податкової системи як фактор підвищення фінансової безпеки держави. *Ефективна економіка: електронне наукове фахове видання*. 2021. № 4. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2021/77.pdf (дата звернення: 05.12.2021).

4. Коротун В. І. Вдосконалення технологій адміністрування податків в Україні. *Вісник Запорізького національного університету*. Сер.: Економічні науки. 2012. № 2. С. 185–190.

5. Ясько І. В. Теоретико-правові засади податкового адміністрування в Україні: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2018. 196 с.

6. Крупка М. І., Кміть В. М., Паславська Р. Ю. Система адміністрування податків в Україні: стан, проблеми та перспективи. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2016. Вип. 26.2. С. 217–223.

7. Крушельницька Т. Межі і результати вдосконалення адміністрування податків в Україні. URL: http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2011/2011_03%2810%29/11ktaapu.pdf (дата звернення: 05.12.2021).

8. Гречишкіна О. Удосконалення системи адміністрування податків як напрям стимулювання митної діяльності підприємств. *Реформування податкової системи України відповідно до європейських стандартів*: зб. матер. науково-комунікативних заходів. Ірпінь, 2014. 342 с.

9. Yemelyanov V, Kurnosov A. Tools of improvement of state administration in the tax field. *Public Policy and Economic Development*. 2016. № 9. P. 218–227.

REFERENCES

1. Pokolodny, V. V., Pokolodna, O. V., Kamaeva Ya. V. (2015). Tax innovations of 2015. *Bulletin of Transport Economics and Industry*. 50, 165–168 [in Ukrainian].

2. Popov, S. A. (2017). Innovative development of the system of public authorities: a strategic approach: a monograph. Odessa: ORIDU NADU [in Ukrainian].

3. Ivanyshyna, O. S., Prokopenko, I. A., Panura, Y. V. (2021). Improving the tax system as a factor in improving the financial security of the state. *Effective Economics: electronic scientific professional publication*. 4. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2021/77.pdf (access date: 05.12.2021) [in Ukrainian].

4. Korotun, V. I. (2012). Improving tax administration technologies in Ukraine. *Bulletin of Zaporizhia National University*. Ser.: Economic Sciences. 2, 185–190. [in Ukrainian].

5. Yasko, I. V. (2018). Theoretical and legal principles of tax administration in Ukraine: dis. ... cand. jurid. Science. Kyiv. Pp. 196 [in Ukrainian].

6. Krupka, M. I., Kmit, V. M., Paslavskaya, R. Yu. (2016). The system of tax administration in Ukraine: status, problems and prospects. *Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine*, 26.2, 217–223 [in Ukrainian].

7. Krushelnytska T. Limits and results of improving tax administration in Ukraine. URL: http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2011/2011_03%2810%29/11ktaapu.pdf (access date: 05.12.2021) [in Ukrainian].

8. Grechishkina, O. (2014). Improving the system of tax administration as a direction of stimulating customs activities of enterprises. *Reforming the tax system of Ukraine in accordance with European standards: Coll. mater. scientific and communicative activities*. Irpen. Pp. 342 [in Ukrainian].

9. Yemelyanov, V., Kurnosov, A. (2016). Tools of improvement of state administration in the tax field. *Public Policy and Economic Development*, 9, 218–227 [in Ukrainian].

O. Slastonenko, N. Stepushenko. Directions of Improving the Tax System of Ukraine

The article is devoted to rethinking the role of the state in relations between government and citizens. In order to stably develop the financial security of the state, special attention should be paid to filling the state budget.

The purpose of the article is the need to determine the directions of improving the development of the tax system of Ukraine on the basis of a comprehensive analysis of current legislation and the views of scientists.

The article reveals the concept of the tax system as a resource in the hands of state power; instrument for influencing socio-economic processes; feedback factors and the state's dependence on taxpayers. At the same time, it was noted that in order to conduct an effective tax policy in Ukraine, it is necessary to have a system of tax administration, the mechanism of which would reliably ensure stable tax revenues to the budgets of all levels. Instead, during the period of Ukraine's integration into the international space, the conclusion of international treaties and agreements, there was a need for a radical restructuring of tax relations through tax reform, which aims to create an effective institutional mechanism to ensure taxation in Ukraine. This is due to the fact that the tax system plays an important role in shaping the budget of our state. Therefore, the improvement of the tax system of Ukraine directly affects the filling of the state budget, and this will ensure the financial security of the state. Also, it is determined that the main principles of further transformation of the institutional mechanism for ensuring the sphere of taxation in Ukraine should be: minimization of state intervention in society; public control of management decisions; accountability of public administration entities, which are substantive elements of the institutional mechanism for ensuring the sphere of taxation, to civil society, which, in turn, will increase the transparency of the functioning of the institutional mechanism for ensuring the sphere of taxation in Ukraine; full transparency of key reform measures and public awareness.

As a result of the study we can conclude that the work of the legislator in these areas will qualitatively improve and modernize the institutional mechanism of the tax system in Ukraine, as well as bring taxation closer to modern requirements and standards set for the Ukrainian state by the European and international community. We believe that the legislative solution to these problems will help legalize revenues and, accordingly, ensure the filling of the state budget.

Key words: national level of institutional support, taxes, institutional mechanism, tax system, tax legal relations, sphere of taxation.

Стаття надійшла до редколегії 10 січня 2023 року